

NOTATKI — NOTES

Marek Kowalski

STANOWISKO KOZIOROGA DĘBOSZA CERAMBYX CERDO LINNAEUS, 1758 (COLEOPTERA, CERAMBYCIDAE) W DOLINIE ŚRODKOWEJ ODRY

A locality of *Cerambyx cerdo* in the Middle Oder Valley

Kozioróg dębosz występuje w południowej i środkowej Europie, północnej Afryce i Azji Mniejszej. W Polsce znany jest z ok. 70 stanowisk, przy czym po 1975 r. stwierdzony był tylko na 16. Większość obserwacji pochodzi z południowej i zachodniej części kraju (Starzyk 1992).

24 VIII 1980 r. samca kozioroga dębosza obserwowano w Kosarzynie (gm. Gubin, woj. zielonogórskie). Najbliższym znanym stanowiskiem tego gatunku jest Leśna Góra (gm. Sulechów), gdzie w 1988 r. stwierdzono samicę składającą jaja (Czwałga, Wolski 1990). Oba stanowiska leżą w tym samym mezoregionie fizjograficznym — w Dolinie Środkowej Odry (wg Kondrackiego 1988).

L I T E R A T U R A

- CZWAŁGA T., WOLSKI D., 1990. Obserwacja kozioroga dębosza (*Cerambyx cerdo*) koło Sulechowa. Lub. Przegl. Przyr., 1, 1: 53.
- KONDRACKI J., 1988. Geografia fizyczna Polski. PWN, Warszawa.
- STARZYK J.R., 1992. Kozioróg dębosz — *Cerambyx cerdo* Linne, 1758. W: Polska Czerwona Księga Zwierząt. Z. Głowaciński (red.). PWRiL, Warszawa.

Marek Kowalski, Ireneusz Krasnodębski, Grzegorz Lesiński

WYSTĘPOWANIE MROCZKA POZŁOCISTEGO (*EPTESICUS NILSSONI* *KEYSERLING ET BLASIUS, 1839*), NA NIZINIE MAZOWIECKIEJ I PODLASKIEJ

Occurrence of the northern bat (*Eptesicus nilssoni* Keyserling et Blasius, 1839) in the Mazovian and Podlasie Lowland

Mroczek pozłocisty występuje w północnej, wschodniej i środkowej Europie (Stebbins, Griffith 1986), przy czym w południowej części zasięgu zasiedla obszary wyżynne i góry. Jest to gatunek związany z lasami, chociaż jego kryjówki zlokalizowane są zarówno w dziuplach, jak i na strychach (Kowalski, Ruprecht 1984). W Polsce jego stanowiska znane są ze wschodniej, centralnej i południowej części kraju (Ruprecht 1983).

Obserwacje z terenów górskich dotyczą przede wszystkim osobników zimujących w jaskiniach tatrzańskich (Kowalski 1953) i w Sudetach (Haitlinger 1976), podczas gdy większość stanowisk ze środkowej Polski uzyskano w wyniku analizy zrzutek sów — nie wiadomo zatem, w jakim okresie nietoperze pojawiły się w danej okolicy. Wyjątkami są obserwacje z Puław (Krzanowski 1961) i Milanówka (Łukasiak 1939), gdzie osobniki tego gatunku obserwowano jesienią lub wiosną. Informacje z okresu letniego pochodzą jedynie z Puszczy Białowieskiej (Ruprecht 1976; Haitlinger, Ruprecht 1977), Zamojszczyzny (Skuratowicz 1947), Beskidu Żywieckiego (Krzanowski 1963) oraz Podhala i Tatr (Kowalski 1962, Harmata 1990). Nowe obserwacje wykazały zimowanie tego gatunku w północnej części Pojezierza Mazurskiego (Kasprzyk, Fuszara 1992).

Na terenie Niziny Mazowieckiej i Podlaskiej oraz w jej najbliższych okolicach od początku lat osiemdziesiątych znano tylko 7 stanowisk mroczka pozłocistego. Podawane przez Ruprechta (1983) za Wałęckim (1866) ósme stanowisko w Warszawie — UTM EC 08, należy uznać za pomyłkę. Wałęcki (1866) pisał o stwierdzeniu tego gatunku w okolicach Warszawy, uściślając później (Wałęcki 1881), że chodzi o Jeziorną Bankową.

Trzy stanowiska pochodzą z Puszczy Białowieskiej: 19 VII 1964 r. w nadleśnictwie Starzyna odłowiono młodego samca (Ruprecht 1976), a w Białowieży i Waškach osobniki tego gatunku spotykano latem lub jesienią (Haitlinger, Ruprecht 1977). Wśród pozostałych stanowisk jedno zostało odkryte podczas analizy zrzutek sów (Michów, woj. lubelskie, Ruprecht 1983), a dwa pochodzą z wiosny (Milanówek — Łukasiak 1939) oraz z wiosny i jesieni (Puławy — Krzanowski 1961).

Podczas najnowszych badań nad nietoperzami prowadzonych różnymi metodami na Nizinie Mazowieckiej i Podlaskiej w latach 1979-93 mroczka pozłocistego stwierdzono na sześciu stanowiskach:

- Białowieża, most drogowy nad rzeką Narewką koło stacji Białowieża Towarowa — 23 VII 1987 r. w sieć odłowiono jedną dorosłą, karmiącą samicę.
- Polatycze, gm. Terespol, woj. białkopodlaskie — 8 III 1990 r. w forcie stwierdzono jedną samicę.
- Bochotnica, gm. Kazimierz Dolny, woj. lubelskie — 12 IV 1990 r. w sztucznej jaskini obserwowano jedną samicę.
- Brodowe Łąki, gm. Baranowo, woj. ostrołęckie — na strychu kościoła obserwowano kolonię rozrodczą: 28 VI 1991 r. — ok. 50 dorosłych samic i młodych, 20 VI 1992 r. — ok. 40. Podczas kontroli w 1988 r. oraz 1993 r. tego gatunku nie obserwowano. Warto zaznaczyć, że ten sam strych zasiedlała także kolonia mroczka późnego *Epitesicus serotinus* (Schreber, 1774), licząca w różnych latach 60—125 dorosłych samic i młodych. W 1991 r. w kolonii mroczka późnego obserwowano kilka

os. mrocza poźlocistego. Rok później obie kolonie były izolowane przestrzennie.

— Puszcza Białowieska, most drogowy nad rzeką Leśną prawą (oddz. 574/602) — 30 VII 1991 r. odłowiono w sieć jednego młodego samca (Lesiński, Krasnodębski 1992).

— Las Kryńszczak, nadl. Łuków, woj. siedleckie — 3 VII 1993 r. odłowiono w sieć trzy dorosłe, karmiące samice.

Wśród przedstawionych stanowisk cztery wykryto w okresie letnim. W Brodowych Łąkach stwierdzono bezspornie rozmnażanie się omawianego gatunku, podczas gdy w pozostałych miejscach można wnioskować o tym pośrednio: w Białowieży i Kryńszczaku odłowiono karmiące samice, a w nadleśnictwie Starzyna osobnika młodego. Obserwacje z Puszczy Białowieskiej potwierdzają stałe, chociaż nieliczne występowanie mrocza poźlocistego na tym terenie. Dwa pozostałe stwierdzenia z okresu rozrodczego znacznie rozszerzają jego letni areał. Można zatem przypuszczać, że rozmnaża się on także w innych, dotąd niezbadanych kompleksach leśnych północno-wschodniej Polski. Jednakże w Puszczy Kampinoskiej i Kozienickiej, położonych w centralnej i południowej części Niziny Mazowieckiej, gatunku tego nie stwierdzono, pomimo prowadzenia tam wieloletnich badań (niepubl. dane autorów).

Obserwacje z Bochojnicy i Polatycz, pochodzące z końca okresu zimowania, korespondują z wcześniejszymi obserwacjami z Milanówka i Puław (Lukasiak 1939, Krzanowski 1961). Pojawianie się tego gatunku w podziemiach tylko wiosną i jesienią jest trudne do jednoznacznego wytłumaczenia. Można sformułować dwie hipotezy: (1) Gatunek ten, wybierający w czasie hibernacji niskie temperatury, na badanym terenie korzysta zimą z kryjówek słabiej izolowanych termicznie (dziuple, budynki), a podziemia wykorzystuje jako kwatery przejściowe, przed i po hibernacji. (2) W tej części kraju zatrzymuje się tylko podczas przelotów pomiędzy kryjówkami letnimi a zimowymi. Dalsze badania powinny wyjaśnić tę kwestię.

L I T E R A T U R A

- HAILLINGER R., 1976. Nietoperze Dolnego Śląska. Prz. zool., 20: 124—134.
- HAILLINGER R., RUPRECHT A.L., 1977. Przyczynek do fauny pasożytów zewnętrznych nietoperzy Puszczy Białowieskiej. Prz. zool., 21: 332—333.
- HARMATA W., 1990. Badania nad występowaniem, etologią i ekologią nietoperzy *Chiroptera* na Wzniesieniu Gubałowskim. Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej, 18: 263—273.
- KASPRZYK K., FUSZARA E., 1992. Nowe stanowiska mopka, *Barba-*

- stella barbastellus* (Schreber, 1774) w północno-wschodniej Polsce. Prz. zool., 36: 193—197.
- KOWALSKI K., 1953. Materiały do rozmieszczenia i ekologii nietoperzy jaskiniowych w Polsce. *Fragm. faun. Mus. zool. pol.*, 6: 541—567.
- KOWALSKI K., 1962. Ssaki. (W:) *Tatrzański Park Narodowy*. Red. W. Szafer. *Wyd. pop. nauk.*, 21, Kraków: 365—388.
- KOWALSKI K., RUPRECHT A.L., 1984. Nietoperze — *Chiroptera*. (W:) *Klucz do oznaczania ssaków Polski*. Red. Z. Pucek. PWN, Warszawa: 85—133.
- KRZANOWSKI A., 1961. Weight dynamics of bat wintering in the cave at Puławy. *Acta theriol.*, 4: 249—264.
- KRZANOWSKI A., 1963. Kompletna lista nietoperzy Puław. *Prz. zool.*, 7: 284—286.
- LESIŃSKI G., KRASNODEBSKI I., 1992. Odłowy nietoperzy *Chiroptera* w nadleśnictwie Starzyna w zachodniej części Puszczy Białowieskiej. *Chrońmy Przyr. ojcz.* 48, 2: 103—105.
- ŁUKASIAK J., 1939. Badania nad fauną helminotologiczną Polski. *Fragm. faun. Mus. zool. pol.*, 4: 93—106.
- RUPRECHT A.L., 1976. Nowe obserwacje nad nietoperzami (*Chiroptera*) Białowieży. *Prz. zool.*, 20: 115—123.
- RUPRECHT A.L., 1983. Nietoperze (*Chiroptera*). (W:) *Atlas rozmieszczenia ssaków w Polsce*. Red. Z. Pucek i J. Raczyński. PWN, Warszawa: 62—82.
- SKURATOWICZ W., 1947. Badania nad fauną ssaków Zamojszczyzny. *Fragm. faun. Mus. zool. pol.*, 5: 233—292.
- STEBBINGS R.E., GRIFFITH F., 1966. Distribution and status of bats in Europe. *Institute of Terrestrial Ecology*. Huntingdon, s. 1—142.
- WAŁECKI A., 1866. Przegląd zwierząt ssących krajowych. *Bibl. Warsz.*, 2: 413—457.
- WAŁECKI A., 1881. Fauna zwierząt ssących Warszawy i jej stosunek do fauny całego kraju. *Pam. fizyogr.*, 1: 268—291.

Summary

In 1979-93 six new localities of the northern bat (*Eptesicus nilssoni*) were found within the Mazovian and Podlasie Lowland. Four of them were found during summer periods: one breeding colony in the northern part of Kurpie Forest, one lactating female in the forest near Łuków, Siedlce voivodship, and one lactating female and one young male in Białowieża Forest. The remaining two observations were done in underground winter shelters (Bochotnica, Lublin voivodship, and Polatycze, Biała Podlaska voivodship).